

Ylöjärven kaupungin museot

Ylöjärven museo

Kokoelmakartoitus ja kokoelmatoimintaohjelma 11.9.2020

Marja-Leena Santanen

Sisällys

1. Johdanto.....	2
2. Museorakennukset ja kokoelmat	2
3. Kokoelman kerryttämisen vaiheet.....	3
4. Kokoelman käsittely ja nykytilanne	4
4.1 Yleiset kartuntaperiaatteet	4
4.2 Ylöjärven museon esinekokoelma	5
4.3 Ylöjärven museon käyttökokoelma.....	5
4.4 Arvoluokitus	6
5. Kokoelmien hoito	6
5.1 Luettelointiprosessit	6
5.2 Poistot kokoelmista.....	8
5.3 Kokoelmien säilytys ja turvallisuus	9
6. Kokoelmien saavutettavuus ja käyttö.....	9
6.1 Näyttelyt ja museopedagogiikka.....	9
6.2 Kokoelmien saavutettavuus (myös verkko)	10
7. Kokoelmatyön tavoitteet	10

1. Johdanto

Ylöjärven museo on yksi Ylöjärven kaupungin museoiden yksiköistä. Museo on kotiseutumuseo, joka sijaitsee Ylöjärven Hietasmäessä. Kotiseutumuseo koostuu useasta erillisestä rakennuksesta, joissa esiteltävän esineistön sekä rakennuksiin liittyvän historiallisen tiedon avulla kävijällä on mahdollisuus tutustua 1800-luvun elämänmenoon. Museorakennuksissa esitellään entisajan elämäntapaa sekä kädentaitoja ja esillä on 1800-luvun työvälineitä ja käyttöesineitä. Museoalueeseen voi tutustua rauhassa itsekseen tai kysyä opastusta.

Ylöjärven museo on perustettu Ylöjärvi-seuran toimesta Ylöjärven Hietasmäkeen. Museo koostuu yhteensä yhdestätoista rakennuksesta, joista pidetään yleisölle avoinna yhdeksää. Museon rakennukset on siirretty alueelle alkuperäisiltä paikoiltaan Ylöjärvi-seuran toimesta vuosien 1960–1991 välisenä aikana. Museo on avattu yleisölle kesällä 1971. Vuonna 1999 Ylöjärven kotiseutumuseo otettiin Ylöjärvi-Seuran ja Ylöjärven kunnan välisellä sopimuksella kunnan hallintaan. Museosta huolehtii Ylöjärven kaupungin vapaa-aikalautakunnan alainen museotoimikunta, johon kuuluu edustajia kaupungilta, Ylöjärvi-Seura ry:stä sekä Haveri ry:stä.

Ylöjärven museolla on pitkä perinne yhteistyöstä yhdessä varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kanssa. Ylöjärven kaupungin kulttuurikasvatussuunnitelmaan on kirjattuna Ylöjärven museoiden opastettujen kierrosten hyödyntäminen osana kaupungin Kulttuurikude-toimintaa. Perusopetuksen osalta opastettuja kierroksia on tarjottu koululaisille keväällä ennen museon avautumista yleisölle sekä syksyllä museon varsinaisen aukiolon jälkeen. Viime vuosina opettajat ovat voineet omatoimisesti varata opastuksen suoraa museolta.

2. Museorakennukset ja kokoelmat

Ylöjärven kotiseutumuseo koostuu yhteensä 11 rakennuksesta, joista jokainen luokitellaan itsessään museokokoelman osaksi. Rakennuksista on tiedossa alkuperäiset sijaintipaikat, käyttötarkoitus, lahjoittajat sekä siirtovuodet. Rakennukset ovat pääsääntöisesti hyvin säilyneitä, vaikkakin joissain rakennuksissa on korjaustoimenpiteissä muutettu rakennuksen rakenteita, pääasiallisesti kattoja, aikaan kuulumattomiin materiaaleihin.

Materiaalien vaihdot ovat kuitenkin auttaneet rakennusten säilymisessä, koska alkuperäisten päre- ja huopakattojen uusiminen olisi ollut taloudellinen haaste. Vaihdetun materiaalien käyttäminen voidaan nähdä perusteltuna toimenpiteenä rakennusten säilymistä näkökulmasta. 2000-luvun alussa museoalueella on tehty yhteistyössä Pirkanmaan maakuntamuseon kanssa selvitys rakennusten silloisesta tilasta ja niiden perusteella annettu toimenpidesuositukset rakennusten säilymistä varmistamiseksi.

Museorakennuksia on siirretty museoalueelle vähissä erinä. Museon avautuessa 1971 esillä on ollut neljä rakennusta. Alueen ensimmäinen rakennus Tiuran tilan viljamakasiini on siirretty alueelle jo vuonna 1960. Toisena rakennuksena alueelle on siirretty Korpulan tuparakennus 1968. Ennen museon avautumista yleisölle alueelle siirrettiin vielä sauna- ja aittarakennukset.

Museon avauduttua alueelle rakennettiin vielä vuosien 1971–73 aikana riihirakennus, 1974 pakarirakennus ja puuliiteri, 1976 Suutarin pirtti, 1977 sepän paja, 1983 niittylato sekä 1991 luhtiaitta. Alkuperäinen riihirakennus paloi vuonna 1986, mutta sen tilalle hankittiin uusi riihirakennus.

Ylöjärven museon esinekeräily on sijoitettuna pääsääntöisesti alueen rakennuksiin. Lisäksi museolla on käytössään lämmin varastotila Ylöjärven kaupungintalolla ei esillä olevan kokoelman säilyttämiseen. Kokoelmaa on kerrytetty ensimmäisen rakennuksen siirtämisestä v. 1960 näihin päiviin saakka. Edelleen museolta tiedustellaan vuosittain, museon halukkuudesta tallettaa kokoelmiinsa yksittäisten ihmisten lahjoituksia.

3. Kokoelman kerryttämisen vaiheet

Ylöjärven museon kokoelmat koostuvat Ylöjärven alueelta kerrytetyistä esineistä. Perusesineistö viljamakasiinin pystytysurakan saatiin Ylöjärven alueelta Aarne Hirvijärven ja Heikki Vormiston toimesta kiertämällä talosta taloon keräämässä esineistöä. Tämän lisäksi Ylöjärvi-Seuran aktiivit Atte Salmi ja Matti Nurmikolu toimivat vastaanottajina esinelahjoituksille. Suurimpia lahjoituseriä ovat olleet mm. Korpulan tuparakennuksen yhteydessä saatu Olga Korpulan irtaimisto sekä riihen mukana lahjoitussena saadut maataloudessa käytetyt koneet. Lisäksi erilaiset kuolinpesien jäämistöt ovat edustaneet suurimpia lahjoituseriä.

4. Kokoelman käsittely ja nykytilanne

Kesällä 2020 Ylöjärven kaupungintalolla sijaitsevat esineet käytiin läpi ja laatikoitiin uudestaan. Kokoelmalatikoitten päähän asetettiin luettelointilistat. Tarkoituksena on, että jokaisella museoesineellä on oma paikkansa, josta sitä voidaan ottaa käyttöön ja minne se tulee palauttaa takaisin. Tällöin kokoelma pysyy hyvässä järjestyksessä vastaisuudessa.

tai museomiljööseen sopimattomia tarjottuja lahjoituksia ei olla otettu vastaan, vaan kysyjät on ohjattu tarjoamaan esineistöä muihin sopiviin kohteisiin.

Ylöjärven museon kokoelmat on luettelointina Tampereen Museoiden ylläpitämässä SIIRI-tietokannassa. Kokoelmaluettelointi on kesken.

4.1 Yleiset kartuntaperiaatteet

Museoesineistön kartuntaperiaatteista tärkein on se, että vastaanotettavalla esineellä on konkreettisesti jokin tarve, joka museolahjoituksen vastaanotolla täytetään. Ylöjärven museon rajallisten varastointimahdollisuuksien takia, kokoelmaan ei kannata ottaa museoon sopimattomia esineitä, jotka voisivat jossain toisessa museossa toimia paremmin.

Ylöjärven museolle vastaanotettavan museoesineen tulisi täyttää seuraavat kriteerit:

Ylöjärven museon kokoelma koostuu pääsääntöisesti 1800-luvun ja sitä myöhemmän ajan maatalouteen liittyvistä rakennuksista, erilaisten elinkeinotoimintojen (seppä, suutari, maatalous) harjoittamiseen tarvittavista koneista sekä arjen esineistöstä. Ylöjärvi-Seuran täyttäessä 30 vuotta vuonna 1983 museokokoelman suuruus oli noin 550 esinettä. Museokokoelmia on saatu vuoteen 2020 mennessä noin 450 lahjoituserää – yhteensä noin 2000 esinettä. Näistä kuitenkin osa on vuosien saatossa kadonnut, rikkoontunut tai vahingoittunut mm. tuholaisien, vesivahinkojen tai varasto-ongelmien vuoksi. Viime vuosina museolle on tarjottu useita lahjoituseriä, mutta rajallisen varastointitilan

- sen on omistanut, se on valmistettu tai sitä on käytetty Ylöjärven alueella
- esineestä on tiedossa muutakin kuin vain omistajan nimi
- esineellä on kontekstitiedot, joiden perusteella esineellä on oma tarina
- esine on kokoelman kannalta tarpeellinen eli kyseistä tai vastaavaa esinettä ei ole vielä museon kokoelmissa
- esine sopii museoalueen rakennusten profiiliin – ts. esine on mahdollista sijoittaa osaksi jo esillä olevaa kokoelmaa

Esineet, joita museokokoelmissa on jo riittävästi tai jopa paljon, voidaan hyväkuntoisina ottaa lahjoituksina vastaan osaksi käyttökokoelmaa, jota ei luetteloida. Käyttökokoelman tarkoituksena on toimia esim. museonäyttelyissä ja -tapahtumissa sekä koululaiskierroksilla sellaisina esineinä, joihin saa koskea.

4.2 Ylöjärven museon esinekokoelma

Ylöjärven museo edustaa museotoiminnaltaan kulttuurihistoriallista kotiseutumuseota. Museoalueeseen kuuluu 11 erilaista rakennusta. Näillä rakennuksilla on omat profiilinsa, joiden mukaisesti niissä esillä oleva esineistö on valikoitunut. Korpulan tuparakennus edustaa tyypillistä torpparirakennusta, jossa esineistöksi on valikoitunut arkisessa elämässä tarvittavia välineitä. Toisessa 1800-luvulle tyypillisessä asuinrakennuksessa, Suutarin pirtissä, on taasen keskitytty suutarin ammatin harjoittamisessa tarvittavan esineistön esittelyyn. Lisäksi sepän paja esittelee sepän ammatin harjoittamisessa tarvittavan esineistön ja riihi maatalouden harjoittamiseen tarvitun esineistön esittelyyn.

Tällä hetkellä osa museon suurista esineistä ovat sijoitettuna näyttelytalon sekä riihen yläkertaan. Riihen yläkerrassa sijaitsevat mm. museon vanhimmat esineet: kaksi muinaisruuhtaa, joista toinen on löytynyt Takamaalta Vähä-Vahantajärvestä vuonna 1954 ja toinen Pengonpohjasta Matolammesta vuonna 1963.

4.3 Ylöjärven museon käyttökokoelma

Ylöjärven museon käyttökokoelma on luotu varsinaisesta museokokoelmasta poistetuista tuotteista. Käyttökokoelmaan siirrettyjen esineiden osalta SIIRI-tietokantaan on tehty merkintä käyttökokoelmaan siirtämisestä. Käyttökokoelmaan siirrettyjä esineitä ei käsitellä enää museoesineinä, vaikka

niissä edelleen luettelointinumerot ovat. Käyttökokoelma koostuu tällä hetkellä lähinnä rekvisiittana käytettäviä tekstiilejä ja esineistöä.

4.4 Arvoluokitus

Ylöjärven museon esinekokoelma varaston osalta on käyty läpi kesän 2020 aikana museonhoitajien toimesta. Esineiden osalta on käytetty arviointia, jossa on määriteltä esinekohtaisesti sen arvo museokokoelmalle ja esineen käyttökelpoisuus osana museokokoelmaa. Selkeästi museokokoelmaan sopivat esineet on uudelleen pakattu ja järjestetty varaston laatikoihin. Varastosta on sen läpikäynnin yhteydessä poistettu selkeästi rikkiäiset ja käyttökelvottomat esineet.

Kaikki käyttökelpoiset esineet, mutta museokokoelmaan sopimattomat tai sellaiset, joita kokoelmassa on ollut useita (jopa kymmeniä), on siirretty osaksi museon käyttökokoelmaa.

5. Kokoelmien hoito

Ylöjärven museon kokoelmien hoito keskittyy kesäaikaan, kun museolla on palkattua henkilökuntaa. Kokoelmien hoidossa pääpaino on kokoelmien säilyvyydellä. Erityisen tärkeää on huomioida, että pääosin erilaisista puuesineistä koostuva kokoelma säilyy paremmin museon omissa tiloissa kuin kaupungintalolla varastotilana olevassa kuivassa ja lämpimässä huoneilmassa. Lämmin ja kuiva huoneilma kuivattaa puuesineitä liikaa ja tästä syystä esineet voivat väärän säilytyksen seurauksena jopa rikkoutua käyttökelvottomiksi. Tekstiilit ja paperipohjaiset esineet kannattaa kuitenkin siirtää varastotilaan talviajaksi niiden säilyvyyden lisäämiseksi.

5.1 Luettelointiprosessit

Ylöjärven museon esineistö löytyy luetteloituna Tampereen museoiden SIIRI-tietokannan paikallis- museoiden luetteloinnissa. Lisäksi museotyöntekijöiden käytössä on luettelointikortisto digitaalisuutta edeltävältä ajalta sekä diariokirja, jota on päivitetty vastaamaan nykytilaa.

Vastaanotetuista lahjoituksista täytetään esineiden lahjoituslomake, johon merkitään vastaanotetut esineet. Esineet otetaan vastaan ainoastaan täysin oikeuksin, jolloin voidaan vastaanottaa myös museokokoelmaan sopimattomia esineitä museon käyttökokoelmaan.

Museokokoelmaan otettavat esineet luetteloidaan diariokirjaan. Käyttökokoelmaan otettavia esineitä ei diariokirjaan viedä.

Käyttökokoelmaan kuuluvia esineitä varastoidaan Ylöjärven kaupungintalolla olevassa museon varastotilassa heti tilan alkupäässä vasemmassa hyllykössä. Tulevaisuudessa käyttökokoelmasta tulee laatia listaus.

Varaston esineiden uudelleenjärjestelyn yhteydessä henkareissa roikkuvat tekstiilit siirrettiin roikkumaan varastohyllyjen päihin aiemman vesiputkissa roikkumisen sijaan. Lisäksi varaston perällä oleva pieni huone saatiin tyhjien varastointilaatikoiden ja rullien säilytystilaksi.

Varaston läpikäymisellä saatiin tavoiteltu väljyys varastotilaan. Nyt varastosta löytyy selkeästi paikat museolle kesäkaudeksi toimitettaville tavaroille, talvisäilössä oleville perusnäyttelyssä oleville esineille. Lisäksi varastoon saatiin tehtyä tila esineille, joita talvikauden aikana saatetaan ottaa museo-kokoelmiin. Nyt luetteloidut ja luetteloimattomat esineet eivät pääse sekaantumaan toisiinsa ja kokoelmatyöskentely yksinkertaistuu kokonaisuudessaan.

5.2 Poistot kokoelmista

Pirkanmaan Maakuntamuseon ohjeistuksen mukaisesti kokoelmista tulee poistaa sellaiset esineet, jotka

1. Eivät liity museon tehtävään
2. Ovat selkeästi rikkiäisiä ja ei korjattavissa
3. Ovat vaaraksi muulle kokoelmalle

Esineiden poistamisessa tulee käyttää kokonaisvaltaista harkintaa. Mikäli museokokoelmissa on useita samaa asiaa edustavia esineitä, voidaan niistä osa siirtää osaksi käyttökokoelmaa.

Kesällä 2020 tehdyn varastosiivouksen yhteydessä poistettiin taljoja, joissa oli pahoja tuholaisvaurioita. Tuholaiset olivat tehneet taljosta käyttökeltottomia. Taljoista oli rullasäilytyksen aikana paljon karvaa, joka jäi silkipaperin päälle. Tästä syystä oli syytä epäillä tuholaisongelman olevan edelleen ajankohtainen. Taljat olivat olleet museokeskus Vapriikilla pakastettuna v.2010 tuholaisongelman vuoksi ja vuodelta 2011 merkintänä oli yhdessä taljassa vesivahinko. Koska taljojen taustakankaatkin olivat pahasti reikiintyneet ja revenneet päädyttiin taljat poistamaan museokokoelmista muiden museoesineiden suojaamiseksi.

Museoesineiden poisto ja siirto käyttökokoelmaan on tehty esinekohtaisesti kahden museotyöntekijän yhteisarvioinnin mukaan tarkastelemalla esineen merkitystä museokokoelmalle, esineen kontekstietoja sekä esineen kuntoa. Esineistöstä on poistettu selkeästi rikkiäiset ja muulle kokoelmalle vaaraksi olleet esineet. Kokoelmaan sopimattomat, mutta suurin piirtein ehjät ja käyttökelpoiset esineet on siirretty osaksi käyttökokoelmaa niiden saavutettavuuden lisäämiseksi.

Museon varastossa varastoituina olleita tekstiilejä. Yllä olevat tekstiilit toimivat esimerkkeinä siitä, millaisia tekstiilejä museonhoitajat kesän 2020 aikana poistivat varastossa sijaitsevasta kokoelmasta. Vasemmanpuoleinen lakana oli varastoitu vuonna 2007 hyväkuntoisena. 13 vuotta myöhemmin lakana on muuttunut käyttökelvottomaksi. Oikealla puolella oleva villakangas on ollut pakattuna varastossa vuodesta 2013 ja sen kääreessä luki tieto, että tekstiili on rikkiäinen ja sitä ei tule laittaa esille. Tällaiset osat kokoelmasta kannattaa ja pitää poistaa, koska ne toimivat riskinä muun kokoelman säilymiselle.

5.3 Kokoelmien säilytys ja turvallisuus

Ylöjärven museon kokoelmat säilytetään pääsääntöisesti museorakennuksissa. Sälle alttiit esineet, kuten tekstiilit ja paperimateriaali, säilytetään talviaikana Ylöjärven kaupungintalolla olevassa varastohuoneessa.

6. Kokoelmien saavutettavuus ja käyttö

Museotyön keskeisin tavoite on museokokoelmien saavutettavuus ja käyttö. Digitaalinen luettelointi palvelee kokoelmien saavutettavuutta. SIIRI-tietokanta on hyvä väline kokoelmien kokonaishallintaan. Ylöjärven museon kokoelmia käytetään pääsääntöisesti fyysisesti museolla osana pysyvää näyttelyä. Digitaalinen saavutettavuus lisää kuitenkin museokokoelmien käyttömahdollisuuksia museoalueen ulkopuolella. Jo aiemmin toteutettu virtuaalinen tutustumiskierros Korpulan tuparakennukseen yhdessä SIIRI-tietokannassa olevien valokuvattujen esineiden kanssa antaa esim. varhaiskasvatukselle ja perusopetukselle mahdollisuuden palata ja syventää museokokemusta myös museokäynnin jälkeen.

6.1 Näyttelyt ja museopedagogiikka

Museoalueella olevat rakennukset pitävät sisällään useita samaan teemaan (1800-luvun elämä) liittyviä näyttelyitä. Oma näyttelynsä on niin arkisella aherruksella, ruuan säilyttämisellä sekä erilaisilla ammatinharjoittajilla. Museorakennuksien näyttelyt toimivat niin itsenäisinä kuin useamman rakennuksen osalta koostettuina suurempina kokonaisuuksina.

Kesällä 2020 museoalueella sijaitsevasta pikku-aitasta purettiin pois Eemelin verstaas -nikkarointipaja. Eemelin verstaas palveli aikansa, mutta nyt ajan hammas oli nakertanut työkaluista käyttökelvottomia, ja sitä kautta asiakkaat kyseenalaistivat verstaan turvallisuuden. Pikku-aitasta muotoutui museoalueelle vaihtuvan näyttelyn näyttelytila, joka mahdollistaa erilaisten kesän kestävien näyttelyiden järjestämisen.

Museopedagogiikan osalta museolla on toimittu ns. osallistavan pedagogiikan mukaisesti. Etenkin lapsiryhmiä on osallistettu museokierroksilla vertaamalla asioita nykypäivään. Museokierrosten tavoitteena ei ole ollut kiertää koko museoaluetta, vaan kierroksilla on keskitytty tiettyihin rakennuksiin ja teemoihin. Kierrosten tarkoituksena on ollut herättää lasten mielenkiinto niin paikallista historiaa kuin alueen menneisyyttä kohtaan. Museokierrosten sisällöistä on kuunneltu toiveita myös varhaiskasvatusta ja opettajilta.

6.2 Kokoelmien saavutettavuus (myös verkko)

Ylöjärven museon kokoelmien saavutettavuutta rajoittaa eniten se, että rakennuksiin on esim. liikuntarajoitteisen lähes mahdotonta kulkea. Verkossa saavutettavuutta parantaa SIIRI-tietokanta, jossa on jo luettelointitiedot, mutta kokoelmien valokuvaaminen on vielä voimakkaasti kesken. SIIRI-tietokannassa esineistön kuvat laitetaan julkisesti saataville aina kun esine on kuvattu.

7. Kokoelmatyön tavoitteet

Nyt, kun museon varastotila on saatu järjestettyä, tavoitteena on, että esineet löytyvät myös tulevaisuudessa omilta paikoiltaan. Museon varaston osalta seuraava tavoite on käyttökokoelman manuaalinen luettelointikooste. Tällä hetkellä käyttökokoelman esineet löytyvät hyllystä ja niissä olevista laatikoista käsin luetteloituna. Kokonaisluetteloinnin tekeminen palvelisi koko kulttuuritoimea, koska sähköisestä luettelosta voisi tarkastaa onko museon käyttökokoelmassa jossain muussa kulttuuritoimen tapahtumassa tarvittavaa rekvisiittaa.

Itse museonmällä rakennukset ja niissä oleva esineistö tulisi käydä läpi yksitellen. Rakennus kerrallaan tehtynä kuvaamisessa ja luetteloinnissa pysyisi järjestys. Samalla esineet voidaan tarvittaessa puhdistaa ja niiden kunto tarkastaa. Esineet voidaan kuvata niillä sijoilla missä ne ovat. Luetteloinnin

täydentäminen tapahtuu kuvan lisäämisellä ja samassa yhteydessä olisi hyvä kirjata SIIRI-tietokantaan myös esineen fyysinen sijainti sekä päivittää esineen kuntoon liittyvät tiedot. Kuvana SIIRI-tietokantaan riittää yksi kuva – ainoastaan jostain esineen erityispiirteestä tai tunnistettavuutta lisäävästä yksityiskohdasta on syytä ottaa myös kuva. SIIRI-tietokannassa oletuskuvaksi kuitenkin valitaan kuva, jossa esine kokonaisuudessaan näkyy.

Tulevina vuosina myös varaston hyllyt olisi hyvä numeroida ja luoda numeroinnin perusteella luettelo, josta ilmenee varastossa olevien esineiden hyllypaikat. Tämä nopeuttaisi esim. vaihtuvien näyttelyiden suunnittelua, kun yhdessä tietokannassa olisi koostettuna kaikki varastossa olevat museo-esineet.

Tehdyistä toimenpiteistä kannattaa pitää kirjaa, jotta henkilökunnan vaihtuessa tieto siirtyy tekijältä toiselle.

